

Bo Tips!

En praktisk handbok med tips och idéer för Dig som bor i hyreslägenhet.

BoTips!

Under denna rubrik finner Du praktisk information som kan hjälpa Dig i Din lägenhet.

Konsten att hänga tavlor

Var noga med att använda en krok som är gjord för materialet i Din vägg. Ett bra tips när Du hänger upp tavlor är att först göra ett litet kryssnitt i tapeten och lyfta flikarna, borra hålet för skruven, och sedan limma fast flikarna igen! På så sätt syns inte hålet lika mycket!! Hål i väggar av betong, tegel, gips och ibland spånskivor måste pluggas innan föremål kan skruvas fast. Var noga med att kontrollera att Du ej borrar där det kan finnas elledningar! Undvik alltså att göra hål rakt över eller under strömbrytare och vägguttag. Hål i betong eller tegelvägg görs enklast med en slagborrmaskin. Sådana brukar gå att hyra i järnhandeln. Du borrar hålet något djupare än skruvens längd. Innan skruven kan sättas in måste hålet pluggas med en plastplugg. Tunga saker fäster Du med en expanderskruv. I gipsskivor används särskilda gips-skrivar eller expanderskrivar med gummiplugg. Trä och spånskivor ger bra fäste åt både skruv och spik. Lättare föremål kan hängas upp utan problem, men om Du skall hänga upp tyngre föremål kan Du behöva en specialskruv. Fråga på järnhandeln om Du är osäker. Kakelplattor går lätt sönder och dessa ska man därför undvika att borra i! Vill Du hänga upp lättare föremål på kakel i kök eller badrum kan Du använda självhäftande krokar.

KROKBILD

Bra att veta om hushållsmaskiner

Diskmaskin skall installeras av fackman. En diskmaskin måste alltid anslutas till ett jordat uttag. Avloppsslangen måste föras upp i nivå med diskbänken. Annars kan vattnet rinna ur när maskinen är igång. Se också till att maskinen står på ett vattentätt underlag.

Kyl och frys måste även de vara anslutna till jordade uttag. Frosta av både kyl och frys regelbundet så håller de längre samt drar mindre energi. Ibland kan det bli vatten på hyllor och i botten av skåpet. Detta beror ofta på att hålet i den lilla tratten för kondensvatten satts igen. Peta försiktigt upp hålet med en tandpetare, hårnål eller liknande.

Spisen måste vara ansluten till ett jordat spisuttag eller fast ansluten. Värmen utnyttjas effektivast om kastruller och pannor täcker hela plattan.

Torkskåp och torktumlare.

Installation av torkskåp eller tumlare beror på på vilket ventilationssystem Ditt har. Om Du är osäker, kontakta oss. En traditionell utblåstumlare ställer särskilda krav på ventilation då den ger ifrån sig en mycket fuktig luft. Detta gör maskinen mindre lämplig för lägenheter vilket betyder att torkskåp eller kondensumlare är att rekommendera. Både skåp och tumlare skall rengöras efter varje användning.

Tvättmaskin. Anslutning för tvättmaskin måste göras av fackman. Elanslutning i bad- eller tvättrum

måste vara fast eller försedd med jordfelsbrytare. Observera att en tvättmaskin alltid måste anslutas till kallvattenledning. Avloppsvattnet skall rinna ut i en golvbrunna och får **ej** tömmas i badkar, handfat eller toalett då detta kan innebära skador på emaljen. Avlopps-slangen skall alltid föras upp över maskinens vattennivå så vattnet ej rinner ur. Tänk på att stänga av vattnet när maskinen inte används.

Elektricitet

El. Det enda Du egentligen själv behöver göra i din bostad vad det gäller el är att byta glödlampor och proppar.

Elinstallationer och lagningar skall utföras av fackman. Kontakta oss om strömbrytare, vägguttag eller fasta installationer behöver lagas eller bytas. Tänk på att aldrig byta en ojordad stickpropp mot en jordad! Använd heller inte apparater som är avsedda för jordade uttag i ojordade.

Säkerhetssystemet sätts då ur spel och Du kan själv bli strömförande.

Gruppcentral, proppskåp och

huvudströmbrytare. I varje lägenhet sitter en gruppcentral eller ett poppskåp. Därifrån går ledningar till de elektriska installationer som finns i lägenheten. I gruppcentralen sitter oftast huvudströmbrytaren.

Säkringar/Proppar. Säkringar (proppar) skyddar ledningarna från överbelastning. I säkringen sitter en metalltråd. Den smälter om ledningen blir överhettad eller om det blir kortslutning. Tag alltid reda på varför säkringen gått sönder och åtgärda felet innan Du byter proppen. Varje säkring är försedd med en liten färgprick, en s k signalpärla. Den visar vilken strömstyrka säkringen är avsedd för. När säkringen går sönder lossnar normalt signalpärlan. När Du byter säkring är det viktigt att Du sätter i rätt. Kontrollera därför att färgen stämmer.

Bottenplattan på en propp har samma färg som signalpärlan. Det är absolut förbjudet att laga säkringar! Risken är att det börjar brinna om ledningen blir överbelastad. Kontrollera också att bottenplattan har en säkringshuv.

Automatsäkring finns främst i nyare hus. Vid överbelastning bryts strömmen men säkringen går inte sönder. Säkringen återställs efter det att orsaken fastställts och åtgärdats.

Jordfelsbrytare. Det kan uppstå problem med alla elinstallationer. Som en extra försiktighetsåtgärd kan en jordfelsbrytare installeras. Den ansluts direkt till gruppcentralen. En jordfelsbrytare känner av strömmen i ledningar och hushållsapparater. När strömmen avviker från det normala bryts den omedelbart. Observera att en jordfelsbrytare inte kan ersätta skyddsjordning!

Proppar och strömstyrka.

Högsta strömstyrka för säkring	Färg på signalpärla	Maxeffekt vid 1-fasinst.
6 Ampere	Grönt	1320 Watt
10 Ampere	Rött	2200 Watt
16 Ampere	Grått	3520 Watt
20 Ampere	Blått	4400 Watt
25 Ampere	Gult	5500 Watt

Tips! Lägg en tändsticksask och ett stearinljus i proppskåpet så slipper Du fumla i mörkret!

Utomhus. För all elutrustning som skall användas utomhus gäller särskilda regler. All utomhusutrustning måste vara godkänd för utomhusbruk och den ska vara skyddsjordad.

Våtutrymmen. Alla uttag i våtutrymmen måste vara fast anslutna eller ha särskilt uttag kopplat till jordfelsbrytare. Det enda som är tillåtet utöver dessa är specialuttag på 110 volt för rakapparater. Tänk på att aldrig använda hårtork, rakapparat eller liknande i badrummet om du satt kontakten i ett uttag utanför badrummet! Det är livsfarligt att stå på ett fuktigt golv eller luta sig mot en fuktig vägg när man håller i ett strömförande föremål. Det samma gäller vid dammsugning av badrummet. Ta aldrig in dammsugaren, utan endast slangen i badrummet.

Vatten

kan ställa till stora skador. Rapportera därför läckage till oss så fort som möjligt. Om kranar står och droppar bildas järnoxidbeläggningar som missfärgar emaljen.

Avstängning. Hus byggda senare än mitten av 1970-talet har ofta avstängningsventiler i varje lägenhet i bad, dusch eller kök. Dessa ventiler kan se lite olika ut, med eller utan vred. På en del ledningar ser ventilen ut som en förlängd mutter, på vilken det finns ett spår som stängs med hjälp av en skruvmejsel. I äldre hus görs avstängningarna i regel på bottenplan eller i källare. Kontakta oss om Du behöver vattnet avstängt. Till diskmaskin, tvättmaskin och toalett finns alltid en separat avstängningskran.

Avlopp från diskbänk och tvättställ blir snabbt feta. Matrester, hår och annat avfall fastnar lätt varför det är viktigt att inte kasta avfall i avloppen. Avlopp rensas genom att regelbundet ta loss

hår och annat från bottenventilen. Detta skall Du göra själv. Vid allvarliga stopp måste Du kontakta oss.

Golvbrunn i bad- och duschrum är försedda med ett vattenlås som fungerar som ett översvämningsskydd. För att förhindra översvämningar och dålig lukt måste vattenlåset rensas regelbundet. Lyft då gallret som täcker golvbrunnen och torka bort hår och andra rester som fastnat i gallret. Borsta rent brunnen och spola den sedan med handduschen. Sätt tillbaka gallret och kontrollera att det finns vatten i golvbrunnen. Om vattennivån sjunker, vilket den lätt gör om den ej används en längre tid, uppstår dålig lukt. Håll då på vatten så försvinner lukten snart.

Vattenlås. På avloppsröret under diskbänk och tvättställ finns en vattenfylld krök eller bottenkopp. Det är ett vattenlås som förhindrar dålig lukt att tränga upp från röret. Även för vattenlås gäller som för avlopp att dålig lukt uppstår om det inte används på ett tag. För att hindra vattnet från att dunsta kan Du hålla lite matolja i toalettstol och övriga avlopp innan Du reser bort!

Att rensa ett avlopp. (Se bild på nästa sida.) **Vattenlås i plast** är antingen försedda med ett renslock eller en bottenkopp. Ställ en hink under vattenlåset innan Du öppnar det så att vattnet och smutsen inte hamnar på golvet. Bottenkoppen skruvar Du av för hand. Om det saknas renslock eller pluggar måste hela vattenlåset skruvas bort. Skrapa koppen ren från avfall och skölj noga med vatten. **Vattenlås i gjutjärn** har vanligtvis en plugg i botten eller på sidan och en plugg upptill. Renslocket och pluggarna lossar Du med skiftnyckel eller rörtång. Ställ även här en hink under. För en böjd renesspiral eller liknande upp och ner i vattenlåset

Tre vanliga typer av vattenlås för diskbänk och tvättställ.

BILD

Bad/duschrum. Var uppmärksam på fukt och mögel. Det är extra viktigt att hålla rent på ställen där luft har svårt att cirkulera som t ex bakom badkar och duschkabin. Om möjligt skall en luftspringa på minst 2 cm finnas bakom badkar och övrig utrustning så att luften kan cirkulera. För att göra rent under och bakom badkar behöver Du ta loss fronten. Du kan lätt se hur fronten sitter fast genom att lägga en spegel på golvet och föra in under badkaret! Bruka aldrig våld då fästena på fronten kan gå sönder.

Blandare och vattenkranar byter vi packning på. Om det rinner eller läcker i kranen är det bara att anmäla det till oss så åtgärdar vi det.

Vattentemperatur på varmvatten kan variera beroende på hur mycket vatten som förbrukas, men under normala förhållanden skall temperaturen ligga på ca 55 grader. Vattnet skall aldrig överstiga 65 grader då risken finns att man bränner sig på hetare vatten.

Toalettstolen fungerar genom en vattenledning försedd med en egen avstängningskran som gör det enkelt

att stänga av toaletten om den rinner eller om det blir översvämning. När Du spolar lyfts en gummiboll som täcker bottenventilen och vattnet rinner ner i toaletten. När Du släpper spolknappen faller gummibollen ned och täcker bottenventilen. Vattennivån och flottören sjunker när Du spolar. Flottörens arm ändrar då läge vilket bidrar till att det rinner in nytt vatten. När vattennivån stiger, stiger också flottörens arm och den i sin tur stänger vattenintaget när nivån är lagom. Om det rinner i toaletten kan Du prova med att spola ett par gånger. Fortsätter det att rinna lossar du spolknappen och tar av locket.

Bild av toastol

Undersök följande om toaletten rinner

- Gummibollen till bottenventilen kan sitta snett eller ha lossnat. Bollen skall sitta mitt för hålet. Om bollen är trasig, kontakta oss!
- Flottören kan sitta snett. Prova att flytta flottören uppåt eller nedåt på armen. När vattnet slutat rinna har Du hittat rätt läge.
- Trasig flottör. Det gör att flottörventilen inte kan stängas ordentligt. Kontakta oss.
- Flottörventilen kan vara trasig eller otät. Kontakta oss.

TÄNK PÅ!

- Kasta aldrig bindor, blöjor, tops, bomull eller pappershanddukar i toaletten. De kan svälla upp och orsaka stopp i avloppen. Undvik även kattsand så sanden slipar bort emaljen och kan förorsaka stopp.
- Kasta inte cigarettfimpar eller miljöfarliga ämnen eller vätskor som våra reningsverk inte kan ta hand om exempelvis färgrester eller lösningsmedel som t ex acetone.

Golvbrunn i bad- och duschrum är försedd med ett vattenlås och fungerar som ett översvämningsskydd. För att förhindra översvämning och dålig lukt måste vattenlåset rensas ibland, vilket Du enkelt gör själv. Lyft bara gallret som täcker golvbrunnen och torka bort hårrester och annat som fastnat i brunnen. Spola sedan med handduschen och lägg tillbaka gallret.

Tips: Om brunnen står oanvänd en längre tid kan vattennivån i vattenlåset sjunka och det kan uppstå en dålig lukt. Håll på vatten i golvbrunnen så försvinner lukten efter ett tag.

Fukt och mögel. Var vaksam mot fukt och mögel. Meddela oss om bad- eller duschrum verkar onormalt fuktigt eller börjar lukta konstigt. Likaså om det ser ut som om golv eller väggar inte håller tätt eller blivit missfärgade. När vi använder vatten bildas fukt i luften varför det är viktigt med bra ventilation. Det är även viktigt att inte ha för låg innetemperatur för då stannar fukten gärna kvar.

Goda råd mot fukt och mögel.

- Vädra ut fukten ur badrummet
- Öppna ventilationen för fullt efter bad och dusch eller när Du tvättat.
- Låt badrumsdörren stå på glänt när badrummet inte används.
- Gör rent under badkaret och håll väggarna rena.
- Duscha snabbt! Vid mer än 4 minuters duschning bildas normalt kondens på väggarna, vilket kan orsaka fuktskador.
- Torka golvet efter bad och dusch.
- Kontrollera och rengör ventilerna.
- Låt inte blöta handdukar ligga på golvet.

Ventilation

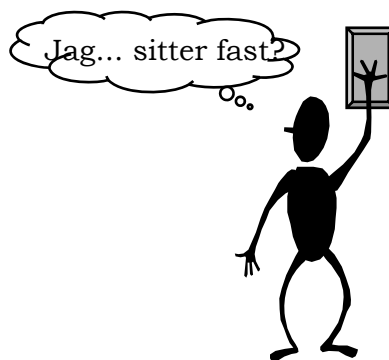
Ventilation ska ersätta den förorenade luften i lägenheten med frisk luft. Luften blir förorenad av t ex matlagning, damm och husdjur. Det är även ventilationens uppgift att avlägsna fukt. Som hyresgäst har man ett eget ansvar. Det är viktigt att se till att luftventilerna inte är helt stängda. Då sätts ventilationen ur funktion och risk för fukt- och mögelskador ökar. Förutom dålig luft kan det även ge upphov till huvudvärk, eksem och allergier. Det finns några olika system som sköts på olika sätt. I allmänhet kan man säga att hus byggda före 1960 har självdragsventilation medan hus byggda senare än 1960 frånluftsventilation eller från- och tilluftsventilation.

Självdragsventilation fungerar genom så kallad ”skorstensverkan”. Utomhusluften kommer in i bostaden genom vädringsluckor och otätheter i huset. Luften värms upp, stiger uppåt och genom drag försvinner den ut via frånluftsventiler i kök, badrum och klädkammare. På sommaren när det är lika varmt ute som inne fungerar denna typ av ventilation dåligt.

Frånluftsventilation är den vanligaste typen av fläktventilation. Den fungerar genom att en fläkt suger ut den förbrukade luften från bostaden via ventiler i kök, badrum och klädkammare. Utomhusluften (tilluften) kommer in i bostaden via vädringsluckor, springventiler och otätheter i huset.

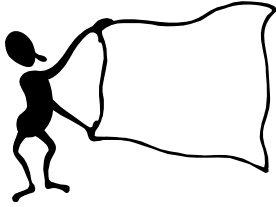
Från- och tilluftsventilation innebär att såväl frånluft som tilluft drivs med hjälp av fläktar. I bostäder används ofta denna ventilation vid värmeåtervinning. Tilluften som kommer in i lägenheten filtreras och värms upp till rätt temperatur innan den förs in i lägenheten. Luften kommer in genom tilluftsventiler som är placerade bakom värmeelement eller nära taket på en innervägg. Frånluftsventilerna finns i kök, badrum och klädkammare.

Tips! För att kontrollera att ventilationen fungerar kan du hålla en bit tunt papper, t ex toalettpapper, över frånluftsventilen. Om pappret sitter kvar när Du tar bort handen fungerar ventilationen bra. Om pappret inte sitter kvar och Du vet att ventilen är ren kan Du prova att öppna ett fönster. Sugs pappret fast så är lägenheten allt för tät.

Rengöring av ventiler. Ventiler måste tas ner och rengöras emellanåt. De som har bajonettfattningar tar Du loss genom att vrida motsols och sedan dra rakt ut. De som har fjäderfattning drar Du enkelt rakt ut. Gamla ventiler kan vara svåra att lossa. Dessa kan dammsugas och om sitter fast damm i ventilen kan man försiktigt peta med en krokad ståltråd. Rengör helst ventilerna två gånger per år. Ventilationskanalen från köket kallas imkanal och den skall rengöras vart tredje år av en sotare.

Konsten att vädra.

Det effektivaste sättet att avlägsna fukt och förorenad luft är att vädra. Efter ett korsdrag på 5 minuter är lägenheten ordentligt utvädrad. Öppna inte köksfönstret för att vädra ut matos när du lagar mat. Luften bildar ett övertryck i köket och driver matoset till resten av lägenheten. Öppna hellre ett fönster i ett angränsande rum och håll köksdörren stängd. Luften sugas in i köket genom springan under dörren och matoset hindras från att spridas till andra rum.

Värme

Värmesystemen i våra bostäder skall tillsammans med ventilationen skapa ett behagligt klimat att bo i. De flesta upplever ett behagligt klimat med ca 20 grader på dagen och ett par grader kallare på natten. För att få en jämn och fungerande värme måste luften cirkulera vid elementen. Därför ska elementen aldrig täckas med t ex möbler eller gardiner.

Vattenburen värme.

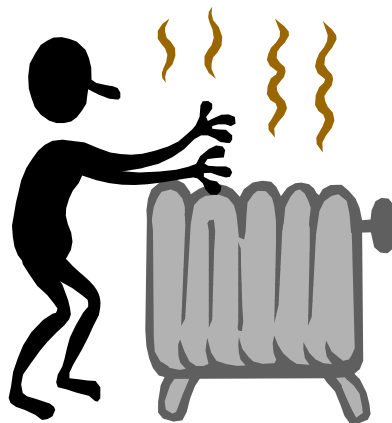
Vattentemperaturen till elementen styrs från fastighetens eller områdets värmeanläggning. Alla vattenelement är dessutom försedda med ett reglage så att man kan ställa in temperatur i bostaden. Har du en termostat monterad så regleras värmen i rummet automatiskt. Den brukar vara inställd på 20 grader. Om värmen blir högre slår termostaten automatisk av och elementen blir kalla. Tänk på att stänga av elementen vid långvarig vädring. Då drar den kalla luften upp termostaten till högre värme och det slösar energi!

Om elementen inte blir varma

kan det vara luft i elementet. Det är vanligt efter sommaren då värmen varit avstängd under en längre tid. Luften hindrar vattnet från att cirkulera och då måste man lufta elementet. För att lufta ett element behövs en särskild luftskruvnyckel. Öppna ventilen högst ett varv och håll ett kärl under då det kan komma ut vatten. Ibland kan trycket vara så starkt att vattnet sprutar rakt ut så var försiktig. När vattnet börjar rinna ner i kärlet är luften borta och du kan stänga ventilen igen. Vill du ha hjälp att lufta dina element är det bara att kontakta oss!

Elektriska element

På elektriska element sitter en termostat som automatiskt reglerar värmen. Dessa element håller en temperatur på upp till 90 grader och risken för brännskador är stor. För att undvika skador finns särskilda elementskydd. Elektriska element får absolut inte täckas över då det innebär stor brandrisk. Om ett elektriskt element inte blir varmt beror det troligen på att proppen är trasig.

Energihushållning

Den största delen av hushållets energi går åt till att värma upp bostad och varmvatten. Genom enkla vardagsrutiner kan energiförbrukningen hållas nere. Genom att inte slösa med energin minskar vi påfrestningarna på miljön.

Värme ska vi inte slösa med. Du har tidigare i denna pärm fått lära Dig att vädra effektivt. Kontrollera att fönster och balkonger är täta och att det inte drar. Kom även ihåg att inte blockera element så luftcirkulationen hindras.

Disk är lättast att göra för hand, naturligtvis beroende på hur många man är i hushållet. Tänk på att inte skölja disken under rinnande vatten utan i t ex en balja.

Diskmaskin kan köras energisnålt om den är ordentligt fylld. Normalt kan den stängas av före torkning. Disken torkar bra av den värme som redan finns i maskinen.

Kyl och frys. Kylen bör ha en temperatur på 4-8 grader och frysen 18-20 minusgrader. Frosta av skåpen regelbundet. Om det skulle dra ut kyla vid dörren bör Du kontrollera packningen.

Spis. Laga gärna större portioner och baka mycket bröd åt gången. Anpassa kastruller efter plattans storlek samt koka vatten med locket på så går det fortare.

Belysning, radio och TV tar inte så stor del av energi-förbrukningen. Alltså är det inte speciellt energisparande att snåla med ljuset men naturligtvis ska ljuset släckas och TV:n stängas av om den inte används. Byt gärna till lågenergilampor i de lampor som står på länge.

Se energibesparande tips på nästa sida och lär Dig hur mycket ström olika maskiner drar!

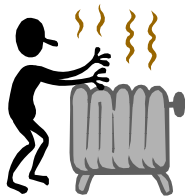
Energisparande tips!

- Snabbduscha till vardags istället för att bada.
- Skölj inte disk under rinnande vatten.
- Använd inte kastruller som är mindre än spisplattan.
- Ge värmen fritt spelrum genom att inte ställa möbler direkt framför radiatorerna.
- Meddela om kranar och wc-stol droppar.
- Byt till lågenergilampor och köp energisnåla apparater när Du ändå köper nytt.
- Vädra effektivt genom korta och snabba korsdrag så släpper Du inte ut all värme.

Hushållets vanligaste

strömförbrukare: (Energi i Wattimmar. Genomsnittliga värden.)

Lysrörslampa 11W	12
Lysrör 40W	47
Glödlampa 60W	60
Kylskåp 155 cm högt	30
Frys 155 cm hög	55
Stor kokplatta	2000
Liten kokplatta	1000
Ugn	2000
Tvättmaskin 3,6 kg	1000
Diskmaskin	600
TV (färg)	180
Radio	10
Köksfläkt med lampa	200
Dammsugare	1000
Kaffebryggare	700
Brödrost	800

Symboler

Elsymboler enligt Elsäkerhetsverket.

Apparaten avsedd för likström

Apparaten avsedd för växelström. (Ibland finns både likström- och växelströmstecken.)

En elektrisk måttenhet för resistans.

Certifieringsmärke. Produkten är typprovad och certifierad vad gäller materialets säkerhet.

CE-Märke. Tillverkaren intygar att produkten uppfyller gällande EU-krav.

Extra isolering. Används för apparater som kan användas i både jordade och ojordade uttag. Kontakten måste vara sammangjuten med sladden.

Symbol för jordanslutning.

Stänkskyddat (droppskyddat) utförande. Krävs för att apparater ska få användas utomhus under tak.

Strilsäkert utförande. Finns t ex på armaturer som placeras i rabatter.

Sköljtätt utförande. För elektriska apparater utomhus som inte sitter under tak.

Vattentätt utförande.

Finns på proppas, s k trög propp. Denna används om man har en apparat som kräver extra mycket ström just i start ögonblicket.